

Tillegg til Pensjonistforbundets rapport «Hvem får overskuddet fra fripolisemilliardene?»

Hva har skjedd med vår rapport siden 2019?

Pensjonistforbundets rapport «Hvem får overskuddet fra fripolisemilliardene?» viste at bare 15 % av overskudd som plasseres i tilleggsavsetninger, tilfaller fripolisekundene. Dette til tross for at tilleggsavsetninger er kundenes penger. Rapporten ble tatt opp med statssekretær Geir Olsen i Finansdepartementet i et møte 4. juni 2019. Da forslagene til nye regler for garanterte pensjonsprodukter ble sendt på høring 6. januar 2020, ble Pensjonistforbundets rapport sendt som et høringsnotat sammen med Arbeidsgruppens rapport og Finanstilsynets høringsnotat. (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-regelverket-for-garanterte-pensjonsprodukter/id2684515/?expand=horingsnotater>).

I vår rapport kunne vi vise at § 5-4, 2 i Forskrift til forsikringsvirksomhetsloven er gitt en utforming som er i strid med lovens bestemmelser og i strid med den beskrivelsen som Banklovkommisjonen og Finansdepartementet har gitt av hvordan tilleggsavsetningene skal behandles. På side 6 i vår rapport fremmet vi to forslag til hvordan § 5-4 kunne endres slik at forskriften ble i samsvar med loven. Til sist i rapporten skrev vi:

Pensjonistforbundet krever at nåværende regler for disponering av kundenes overskuddsmidler i tilleggsavsetninger blir endret slik at pensjonister får utbetalt sine penger med like store andeler hvert år i den forventede levetiden. Vi kan akseptere begge de to skisserte løsningene på problemet. Vi kan derimot ikke akseptere at det nåværende regelverket fortsetter uten endringer.

Siden januar 2020 har ikke Finansdepartementet tatt stilling til påstandene i vår rapport, til tross for at den ble sendt ut på høring. Det eneste som er sagt om denne saken er at det i Prop. 223 L (2020–2021) fra 18. juni 2021 er konkludert med at «Departementet tar sikte på å følge opp høringsforslaget med regler som gir noe raskere utbetaling.» Senere er både de foreslåtte lovendringene og tilhørende forskrifter vedtatt og satt i verk, men det er ikke gjort noe mer med regler som skal gi raskere utbetaling. Det nærmer seg nå tre år siden vi la frem vår rapport med krav om endringer.

Uansett er det ikke tilstrekkelig med «noe raskere utbetaling». Dette er ikke en bestemmelse som kan være gjenstand for en vurdering. Forsikringsvirksomhetslovens § 3-19, 4. og 5. ledd fastslår at tilleggsavsetninger bare kan benyttes til å dekke manglende avkastning eller utbetaling til forsikrede. Loven åpner ikke for at tilleggsavsetningene kan holdes tilbake til fordel for andre forsikringstakere eller for andre formål.

Postadresse:

Pb. 6714 St. Olavs pl.
0130 Oslo

Besøksadresse:

Torggata 15

pf@pensjonistforbundet.no
www.pensjonistforbundet.no

Telefon: 22 34 87 70
Faks: 22 34 87 83

Bankgiro: 9001.05.50202
Org.nr.: 970 323 910

De økonomiske konsekvensene av dagens tolking av forsikringsvirksomhetsloven

Det dreier seg om mye penger for fripolisekundene. Ved utgangen av 2020 utgjorde de akkumulerte tilleggsavsetningene i livselskapene 5,1 % av premiereserven, eller 15,9 milliarder kroner. Livselskapene har anledning til å fortsette å bygge opp tilleggsavsetningene til de utgjør 12 % av premiereserven, eller 37,4 milliarder kroner. *Når 85 % eller mer av dette beløpet holdes tilbake, betyr det at pensjonsutbetalingene blir redusert med opptil 10,2 %.*

Lovendringene fra 1.1.2008 var ment å være en forbedring for forsikringstakerne. Frem til da ble livselskapets overskudd delt mellom forsikringstakere og livselskapet slik at forsikringstakerne fikk minst 65 %. I overskuddet inngikk også avkastning på egenkapitalen. Vi har gått gjennom livselskapenes resultater for 2020, og finner at fripolisekundene bare fikk knappe 30 % av overskuddet fra fripoliser. Da har vi også tatt med fripolisenes beregnede andel av avkastning på egenkapitalen. Hvis vi i tillegg tar med tilleggsavsetningene slik de nå blir anvendt, blir kundenes andel av resultatet bare 23 %. Kundenes overskuddsandel er dermed blitt kraftig redusert, mens eiernes andel er økt tilsvarende. Vi har videre beregnet at hvis vår tolking av loven legges til grunn, ville kundene fått 61 % av resultatet for 2020. Nærmere om våre beregninger i [vedlegg 1](#).

Kan livselskapene velge hvilken som helst rente når overskudd eller tilleggsavsetninger omregnes til pensjonsytelser?

I rapporten fra 2019 er det nevnt at Storebrand Liv benytter en beregningsrente på 0,5 % når tilleggsavsetninger skal omregnes til pensjon. Vi har konstatert at også Nordea Liv og Sparebank 1 Forsikring benytter lavere rente, henholdsvis 2 % og 0 (null) %. Det er derfor nødvendig å se nærmere på det rettslige grunnlaget for å fravike kontraktens beregningsrente.

All ytelsespensjon bygger på en forutsetning om at det meste av avkastning ut over den garanterte renten skal tilfalle forsikringstaker i form av økte pensjonsytelser. Uten slik rett til overskudd ville ytelsespensjon vært umulig å selge. Det har videre vært en forutsetning, og fast praksis i flere tiår, at en ved omregning av overskudd til økte pensjonsytelser skal benytte den samme beregningsrenten som ved beregning av den ordinære premien. Forsikringstakerne har fått vite at hvis premiereserven et år blir tilført et overskudd på 1 % av premiereserven, blir pensjonsytelsene økt med 1 %.

Så langt vi kjenner til, har det aldri vært inngått forsikringsavtaler om ytelsespensjon med to ulike beregningsrenter. Det ville i så fall betydd at en overføring til premiereserven fra den garanterte delen av avkastningen skulle gi større pensjon pr krone enn en overføring fra resten av avkastningen. Det ville ha vært umulig å forklare og begrunne, og ville heller ikke blitt akseptert av potensielle forsikringstakere.

Fripoliser er en videreføring av pensjonsrettighetene som er opptjent hos arbeidsgiver, og også for fripoliser finnes det derfor bare én beregningsrente.

Det er ikke tillatt å endre en inngått og ferdig betalt forsikringsavtale med mindre det foreligger egne bestemmelser om dette enten i lov eller selve avtalen. Etter fvl § 3-5 kan pristariffer endres, men ikke «før første ordinære premieforfall minst fire måneder etter at forsikringstakeren har mottatt underretning om den fastsatte endringen.» Det betyr at det ikke kan gjøres endringer som gjelder engangsbetalte forsikringer. (Jfr uttalelse fra Banklovkommisjonen som er referert på side 84 i O.t.prp. nr 74 2003-2004: *Banklovkommisjonen viser til at en fripolise reelt er en «engangsbetalt» forsikring, og at forslaget om at selskapet skal ha adgang til å endre sine pristariffer også for eksisterende bestand, ikke vil ha praktisk betydning.*)

Fra ca 2015 og utover har imidlertid tre av livselskapene begynt å benytte en lavere beregningsrente når overskudd og oppløste tilleggsavsetninger skal omgjøres til pensjonsytelser. Det gjør at en økning av premiereserven ikke fører til tilsvarende økning av pensjonsytelsene. 1 % økning av premiereserven kan nå føre til så lite som 0,65 % økning av pensjonsytelsene. Dermed blir det enda vanskeligere for fripolisekundene å oppnå en tilfredsstillende regulering av ytelsene.

Livselskapene begrunner dette med at omregning av overskudd til økte pensjonsytelser foregår ved at overskuddet benyttes til å tegne tilleggsforsikringer. Dette anses som nye dekninger, hvor livselskapet kan sette den beregningsrenten de selv vil. Pensjonistforbundet er uenig i denne vurderingen. Anvendelse av kundens overskudd til økte pensjonsytelser er en sentral og integrert del av en avtale om ytelsespensjon og kan ikke løsrives fra avtalen. Det er ikke tale om et tilleggsprodukt eller «ny opptjening», men utøvelse av kundens rettigheter i en pensjonsforsikringsavtale som er fullt opptjent. Det å innføre en ny premieberegningssrente er en endring av den opprinnelige avtalen, en endring som etter regelverket ikke er tillatt.

Den økonomiske følgen av å benytte en lavere beregningsrente er beskrevet i vår rapport fra april 2019. Når Storebrand Liv benytter 0,5 % beregningsrente, betyr det at bare 10 % av tilleggsavsetningene blir utbetalt før fylte 85 år, mens det tilsvarende tallet i DNB Liv er 15 %.

Etter det vi kjenner til, er det ingen fripolisekunder som har fått informasjon fra de aktuelle selskapene om at den avtalte beregningsrenten ikke lenger benyttes ved omregning av overskudd til pensjonsytelser. Hvis ikke Pensjonistforbundet hadde gravd i denne problemstillingen i forbindelse med den årlige utarbeidelsen av «*Kundenes fripoliseregnskap*», ville sannsynligvis ingen kunder ha oppdaget endringen. Det er kritikkverdig at livselskapene gjør en vesentlig endring i avtaleforholdet med kundene uten å gjøre tydelig oppmerksom på endringene.

Konklusjon: Livselskapene har ikke rett til å fravike den avtalte beregningsrenten når overskudd eller tilleggsavsetninger omregnes til økte pensjonsytelser.

(I vedlegg 2 finnes et sammendrag av livselskapenes svar på våre spørsmål om hvordan de benytter overskudd og frigjorte tilleggsavsetninger)

Kan livselskapene velge å behandle en kundes ubenyttede tilleggsavsetning som et risikooverskudd?

Pensjonistforbundet har spurt livselskapene om hva de gjør med tilleggsavsetninger som står ubenyttet ved en fripolisekundes død. Svarene viser at hvis det inngår pensjon til en etterlatt, vil tilleggsavsetningene overføres dit. I alle andre tilfelle er det praksis i Storebrand, DNB og Nordea at beløpet vurderes som risikoinntekt, og føres over risikoresultatet. Ved at inntil halvparten av risikooverskudd kan tilføres risikoutjevningfondet (som inngår i egenkapitalen), tar de 50 % av ubenyttede tilleggsavsetninger som inntekt. Gjensidige Pensjonsforsikring fører derimot hele beløpet over til forsikringsfellesskapet.

Reglene for beregning av risikoresultatet er gjengitt i forsikringsvirksomhetsloven § 3-14: «Som overskudd regnes de på forhånd beregnede risikopremier etter gjeldende premieberegningssgrunnlag for en gruppe med fradrag for de faktiske risikokostnader for gruppen». Ubenyttede tilleggsavsetninger har ikke noe med risikoresultatet å gjøre. Det beregnes ikke premie for tilleggsavsetninger. Oppløste tilleggsavsetninger er ikke en risikoinntekt, men kundemidler som ikke er benyttet til sitt egentlige formål. Forsikringsvirksomhetsloven sier klart at tilleggsavsetninger bare kan benyttes til å dekke manglende avkastning eller utbetales til forsikrede. Det er vanskelig å forstå hvordan de tre livselskapene har tenkt når de har kommet frem til at ubenyttede tilleggsavsetninger kan behandles om risikooverskudd.

Konklusjon: Livselskapene har ikke rett til å føre noe av tilleggsavsetningene til inntekt for selskapet.

05.03.2022

Thorstein Øverland
Ansvarlig for fripoliseprosjektet i Pensjonistforbundet

(Se vedlegg på de neste sidene)

Vedlegg 1:

Beregning av kundenes andel av overskuddet fra fripoliser

Etter regelverket som gjaldt frem til 1.1.2008, ble livselskapets totale overskudd delt mellom forsikringstakerne og livselskapet slik at minst 65 % tilfalt forsikringstakerne. I overskuddet inngikk også avkastningen på egenkapitalen. Etter de nye reglene blir overskuddet i stedet delt med utgangspunkt i en resultatanalyse, hvor det for hvert enkelt produkt beregnes tre resultater. Livselskapet skal ha inntil 20 % av avkastningsresultatet, inntil 50 % av risikoresultatet og 100 % av administrasjonsresultatet. I tillegg får livselskapet hele avkastningen på egenkapitalen. Resten skal til forsikringstakerne.

Resultatet vil ikke bli helt det samme som etter de gamle reglene. Den nye loven ble likevel presentert som en forbedring for forsikringstakerne, og det har ikke vært sagt noe om at de nye reglene skulle medføre at det blir store endringer i forsikringstakernes andel av overskuddet. Det har derfor interesse å vite hvordan regelverket i praksis har påvirket delingen av overskuddet for fripoliser, som er livselskapenes største forsikringsprodukt.

En gjennomgang av årsrapportene for årene 2017 til 2020 viser at overskuddene fra de tre første resultatelementene ble delt mellom forsikringstakere og livselskap med omtrent halvparten på hver. I sum for hele perioden ble resultatet delt i forholdet 51/49. For 2020 var delingstallet 48/52. Selv uten å trekke inn egenkapitalavkastningen har det altså skjedd en betydelig reduksjon i kundenes andel av resultatet.

I tillegg kommer at livselskapene får hele avkastningen av egenkapitalen. For å beregne hvor mye av denne avkastningen (det såkalte ikke-tekniske resultatet) som kan henføres til fripoliser, har vi tatt utgangspunkt i samlet ikke-teknisk resultat for 2020, med fradrag av en ekstraordinær inntektspost på 1.279 mill kr som skyldes salg av portefølje fra DNB Liv. Resultatet ble deretter fordelt på produktene etter produktets andel av premiereserven for kontraktfastsatte forpliktelser.

For 2020 er dermed det samlede overskuddet fra fripoliser delt mellom forsikringstakere og livselskap slik:

	<u>mill kr</u>	<u>%</u>
Til forsikringstakerne	736	29,5
Teknisk resultat	791	31,7
Ikke-tekn. resultat	<u>966</u>	<u>38,8</u>
Sum	2.493	100,0

I tillegg til overskuddet på 2.493 mill kr er det avsatt 2.010 mill kr til tilleggsavsetninger. Dette er kundenes penger som føres på kundenes kontoer, men kundene vil bare få utbetalt 15 %

eller mindre av disse avsetningene. Når også tilleggsavsetningene tas med i regnestykket, blir kundenes andel av overskuddet fra fripoliser redusert til 23 %.

Fordelingen av det samlede resultatet vil kunne svinge noe fra år til år, men ikke så mye at det endrer hovedkonklusjonen: Regelverksendringene fra 2008 har - slik de i dag praktiseres - medført en kraftig reduksjon i kundenes andel av overskuddet fra fripoliser.

Hvis regelverket var blitt gjennomført slik Pensjonistforbundet mener det må forstås, ville 100 % av tilleggsavsetningene kunne medregnes i forsikringstakernes overskuddsandel. Da ville kundenes andel økt fra 23 % til 61 %.

Vedlegg 2:

Livselskapenes praksis ved anvendelse av tilleggsavsetninger

Pensjonistforbundet har spurt de fem livselskapene som forvalter fripoliser om hvilken praksis de følger når det gjelder anvendelse av kundenes overskuddsandeler og frigjorte tilleggsavsetninger. Her er svarene:

1. *Hvilken beregningsrente legges til grunn når overskuddsandeler og frigjort tilleggsavsetninger omregnes til økte pensjonsytelser?*

Gjensidige Pensjonsforsikring:	Kontraktens beregningsrente*)
DNB Liv:	Kontraktens beregningsrente*)
Nordea Liv:	2 % beregningsrente
Storebrand Liv:	0,5 % beregningsrente
Sparebank 1 Forsikring:	0 (null) % beregningsrente

**) Hvis kontrakten er opptjent med to ulike beregningsrenter, hvilken rente benyttes da?*

Gjensidige Pensjonsforsikring:	Kontrakten deles i to, med hver sin beregningsrente
DNB Liv:	Den siste rentesatsen benyttes for hele kontrakten

2. *Hva skjer med ubenyttede tilleggsavsetninger?*

Gjensidige Pensjonsforsikring:	Avsetningene tilfaller forsikringsfelleskapet
Sparebank 1 Forsikring:	(Har ikke besvart spørsmålet)
Storebrand Liv, DNBLiv og Nordea Liv:	Behandles som et risikooverskudd, hvor 50 % tilfaller livselskapet

05.03.2022

Thorstein Øverland

Postadresse:

Pb. 6714 St. Olavs pl.
0130 Oslo

Besøksadresse:

Torggata 15

pf@pensjonistforbundet.no
www.pensjonistforbundet.no

Telefon: 22 34 87 70
Faks: 22 34 87 83

Bankgiro: 9001.05.50202
Org.nr.: 970 323 910